

УДК 378:001.895

©Штефан Л.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЯК ОСНОВА ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна наука веде активні пошуки щодо визначення специфіки підготовки фахівців на рівні вимог сьогодення. У цьому контексті на особливу увагу заслуговують питання культурної інтеграції. Процес культурної інтеграції є характерним для освітнянських процесів, про що свідчить постійний науковий дискурс із приводу сутності та особливостей професійної, педагогічної, професійно-педагогічної культур. Кожна з них відповідно інтегрувалась у іншу, змінюючись при цьому сама та змінюючи водночас і компонент інтеграції. Інтеграційні процеси додали до цього ряду сьогодні ще й інноваційну культуру. Однак питання щодо її змісту залишаються серед тих, що є на сучасному етапі розвитку освіти найменш дослідженими. Тож виникає проблема щодо пошуку наукових підходів до обґрунтування її змісту, визначення структурних компонентів та їх специфіки відповідно до умов майбутньої професійної діяльності фахівця інженерно-педагогічної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що інноваційна культура більшістю фахівців розглядається на рівні стратегічного ресурсу розвитку сучасної економіки. Тож цілком зрозумілим є науковий інтерес до цього явища з боку економістів (І. Андрос, С. Биконя, Т. Давіла, Дж. Епштейн, Б. Санта, Г. Тернквіст, А. Ніколаєв, Р. Шелтон). Водночас стрімко зростає і кількість педагогічних досліджень у напрямі вивчення особливостей інноваційної культури. Так, у вітчизняній освіті вона стала у центрі уваги таких науковців, як О. Ігнатович, Н. Гавриш, О. Єфросініна, А. Кальянов, О. Козлова, В. Носкова, Ю. Ситнік. На закордонних теренах її досліджують Е. Афанасьєва, Л. Борисова, А. Герасимов, Л. Єлізарова, І. Логінов, Е. Муратова, І. Федоров, В. Чернолес. Усе частіше інноваційна культура виступає предметом дисертаційних досліджень (Р. Миленкова, В. Фокіна, Л. Холодкова, І. Циркун).

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування змісту інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів на основі сучасних наукових підходів та встановлення його специфіки згідно з умовами професійної діяльності цих фахівців.

Виклад основного матеріалу. Загально визнано, що результатом професійної підготовки виступає професіоналізм фахівця (Н. Гришанова, А. Деркач, А. Маркова, А. Сейтешев, А. Ходусов), який на сучасному етапі розвитку суспільства значною мірою визначається рівнем сформованості в нього інноваційної культури.

Вперше поняття “професіоналізм” з’явилося в енциклопедичних виданнях у 1991 році, де воно розумілось як набута під час навчальної та практичної діяльності здатність до компетентного виконання оплачуваних функціональних обов’язків. Однією з перших понять “професіоналізм” як наукову категорію в освіту ввела Н. Кузьміна, аналізуючи діяльність викладачів та майстрів виробничого навчання. Вчена відмічає, що професіоналізм цих фахівців полягає у привнесенні в діяльність елементів наукового дослідження з метою контролю і самоконтролю міри її продуктивності, яка залежить від рівня їхньої майстерності. Погоджуючись із цим підходом, хочемо підкреслити, що в сучасних умовах рівень майстерності визначається значною мірою сформованістю інноваційної культури фахівця. Сьогодні професіоналізм викладача розглядається як складна структурована система загальних і спеціальних педагогічних професійно значущих властивостей і якостей, яка характеризується неповторним інноваційно-креативним потенціалом особистості педагога в єдності індивідуально-психологічних сторін на основі гармонізації елементів професійної самосвідомості та опори на позитивну й адекватну Я-концепцію, неповторну творчу індивідуальність педагога-професіонала [3, с. 22]. При цьому ми враховували те, що досягти професіоналізму фахівці інженерно-педагогічної галузі

можуть за умови гармонійного поєднання інноваційної інженерної та інноваційної педагогічної складових професійної підготовки (Р. Горбатюк, Н. Ничкало, Н. Чапаєв). За цих умов гармонійність розумілась як узгодженість частин єдиного цілого.

Шляхи вирішення питання щодо кількісного співвідношення інноваційної фахової та інноваційної педагогічної складових вивели нас на необхідність застосування правила золотого перетину, запропонованого свого часу ще Леонардо да Вінчі. Правило, яке в подальшому стало базисним в архітектурі, скульптурі, живопису, сьогодні, на наш погляд, повинно посісти чільне місце й у педагогіці. Виходячи з його пропорцій, ми вважаємо, що інноваційна фахова складова повинна зайняти в інноваційній діяльності інженера-педагога частину, що дорівнює 0,382, а решту – складатиме інноваційна педагогічна діяльність. Це дозволить гармонійно поєднати інноваційні аспекти педагогічної та фахової діяльності в єдине ціле. Такі висновки було зроблено виходячи з того, що практично інноваційна фахова складова виступає основою змістовного наповнення інноваційних педагогічних технологій, і складає меншу частину в загальному обсязі інноваційної діяльності інженера-педагога. Підкреслимо, що банк фахових інновацій при цьому повинен формуватись студентами за такими напрямками:

- фахові інновації в дальньому зарубіжжі;
- фахові інновації в ближньому зарубіжжі;
- фахові вітчизняні інновації

і ставати підґрунтям для розробки ситуацій, вправ, завдань для інноваційних педагогічних технологій. Такі банки слід створювати студентами за профілями інженерно-педагогічних спеціальностей, серед яких:

- машинобудування;
- енергетика;
- економіка і управління;
- текстильна промисловість;
- комп'ютерні технології в управлінні;
- дизайн одягу;
- електроенергетика;
- радіотехніка;
- поліграфічна промисловість;
- охорона праці і екологія;
- харчова промисловість та інші.

Підходи щодо визначення змісту інноваційної культури фахівців у межах представленого дослідження спочатку ґрунтувались на індуктивному методі, який обмежувався загальними підходами щодо визначення структурних складових культури як суспільного явища та діяльності викладача як такої, що виступає “містком” між культурою та особистістю. Водночас згідно з філософськими положеннями, зв'язок людини та культури відбувається через діяльність. У контексті нашого дослідження увага концентрувалась на структурі професійної діяльності. Так було з'ясовано, що серед її складових виділяють мотиваційний, операційний, орієнтувальний, вольовий та оцінний компоненти, що співпадає з тим, що діяльність повинна бути цільовим способом умотивована, операціонально забезпечена відповідними знаннями і уміннями та необхідним набором особистісних якостей для її реалізації.

Ми не знайшли суттєвих відмінностей і в принципових підходах до визначення структурних компонентів інноваційної педагогічної діяльності. Так, структура інноваційної педагогічної діяльності В. Слассьоніним та Л. Подимоною деталізується через введення мотиваційного, креативного, технологічного та рефлексивного компонентів.

Але діяльність та культура не тотожні поняття. Тож, спираючись на цей висновок, тривав подальший науковий пошук.

Було визначено, що в культурології при визначенні структурних компонентів певної культури пропонується використовувати “блоковий метод”, згідно з яким виділяють когнітивний, поведінковий та інституціональний компоненти [1]. Проведемо їх проекцію на

інноваційну культуру майбутнього інженера-педагога. Когнітивний (пізнавальний) блок включає необхідні знання, погляди та ідеї, якими повинен оволодіти фахівець з тим, щоб демонструвати високий рівень професіоналізму. Специфіка сучасного розвитку освіти полягає в тому, що своєрідним “мірилом” професійної відповідності спеціаліста виступає його компетентність. З цих міркувань до складу інноваційної культури було введено інноваційну компетентність майбутніх інженерів-педагогів.

Поведінковий блок формує певні правила, норми, зразки поведінки або дій. В умовах інноваційної діяльності майбутніх інженерів-педагогів характеристикою активності виступає їхня інноваційна поведінка. У контексті нашого дослідження вона має місце при проведенні викладачем технічних дисциплін теоретичних та практичних занять, виховних заходів на інноваційній основі тощо. У межах фахової діяльності вона проявляється при розробці ноу-хау, рацпропозицій, винаходів. Слід зауважити, що інноваційна активність інженера-педагога не повинна мати локальний характер і проявлятися час від часу. За сучасних умов вона повинна стати нормою і виступати показником нової культури діяльності з відповідними інноваційними цінностями. Тож наступною складовою інноваційної культури було визнано інноваційну активність майбутнього інженера-педагога.

Інституціональний блок інноваційної культури знайшов відображення в появі навчальних закладів нового типу, які отримали статус інноваційних. Своєрідним інституціональним осередком кожного з них виступає будь-яка аудиторія, у межах якої відбувається формування стратегії та тактики інноваційної діяльності кожним викладачем. Інтенсивність її значною мірою визначається налаштованістю фахівця на реалізацію інноваційних цінностей. Тож вирішальну роль в інституціоналізації навчального закладу як інноваційного матиме мотиваційний аспект. Виходячи з цього, до складу інноваційної культури було введено компонент “спрямованість на інноваційну діяльність”.

Таким чином, спираючись на структурний аналіз культури як соціального явища; професійної культури, професійної діяльності взагалі та її локальних проявів у вигляді педагогічної та інноваційної педагогічної діяльності зокрема; на культурологічні підходи, в якості змістовних компонентів інноваційної культури фахівців інженерно-педагогічної галузі було визначено спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційну компетентність та інноваційну активність. Запропонований підхід дозволяє стверджувати, що він є універсальним і може застосовуватись до будь-якої професійної діяльності, оскільки спеціаліст є носієм інноваційної культури за умови позитивної налаштованості на реалізацію інновацій, сформованої компетентності до їх втілення та високої активності щодо розробки та застосування інновацій.

Певною мірою наше розуміння збігається з науковими напрацюваннями, отриманими О. Ігнатович щодо визначення структури інноваційної культури практичних психологів професійно-технічних навчальних закладів. Зокрема, ця дослідниця виділяє такі її компоненти: когнітивний (сукупність елементарних знань та умінь з інноваційної діяльності); аксіологічний (сукупність цінностей і системи індивідуально значущих прагнень, ідеалів, переконань, поглядів, позицій, відносин); мотиваційно-діяльнісний (зацікавлення у створенні, засвоєнні і розповсюдженні інновацій та готовність до інноваційної діяльності); особистісний (сукупність особистісних якостей щодо здатності до інноваційної діяльності); рефлексивний (механізм осмислення як самої інноваційної діяльності, так і внутрішніх змін у самих психологів); культуротворчий (передбачає реалізацію себе як творця нового) [5, с. 107 – 108]. Єдине в чому наші погляди розходяться, так це у групуванні основних компонентів. Так, беручи за базові аксіологічний (у нас – спрямованість на інноваційну діяльність, який фактично реалізує теж завдання) та культуротворчий (у нас – інноваційна активність, яка виступає показником інтенсивності реалізації фахівця як творця нового), усі інші компоненти ми зосереджуємо в інноваційній компетентності.

Таким чином, остаточно компонентами інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів було визнано спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційну

компетентність та інноваційну активність. Сформувані їх, урахувавши специфіку професійної діяльності цих фахівців можливо, якщо:

- забезпечуватимуться заходи щодо формування банку фахових інновацій як таких, що відображають світовий розвиток сфери інженерної спеціалізації в умовах сучасного розвитку промисловості;
- відбудеться гармонійне поєднання фахової та педагогічної складових професійної підготовки на інноваційній основі;
- базою для проектування педагогічних інноваційних технологій стануть фахові інновації як основа їх змістовного наповнення.

Однак, будучи універсальними, структурні компоненти інноваційної культури фахівців вирізняються за своїм наповненням, відображаючи таким чином особливості певної професійної діяльності. Тож розглянемо концептуальні засади щодо суті кожної з визначених структурних складових інноваційної культури згідно з умовами праці майбутніх інженерів-педагогів.

Реалізація будь-якої діяльності взагалі та інноваційної зокрема, повинна бути відповідним чином замотивована. Оскільки мотиви виступають характеристикою особистості, зосередимо увагу на цьому напрямі.

За основу візьмемо психологічну структуру особистості інженера-педагога, запропоновану О. Коваленко [7, 29 – 30]. Згідно з нею до структури особистості такого фахівця включено професійну спрямованість та професійну компетентність. Наведені складові є поліфункціональними, оскільки діяльність інженера-педагога багатогранна. Для реалізації кожної з них фахівець повинен виконувати ряд відповідних функцій. Сьогодні до них додається ще й інноваційна. Проектуючи ці підходи на структуру особистості інженера-педагога, вважаємо за необхідне виділити в його професійній спрямованості поряд із іншими і такий напрям, як спрямованість на інноваційну діяльність, а до професійної компетентності додати ще й інноваційну компетентність, тим самим, віддзеркаливши в ній особливості сучасного етапу розвитку освіти. Оскільки спрямованість на інноваційну діяльність є одним із різновидів професійної спрямованості майбутніх інженерів-педагогів, вона, згідно фрактальних підходів, структурно включає ті ж складові, а саме:

- професійний інтерес;
- професійну потребу;
- професійне самовизначення фахівця.

Конкретизація цих складових проводилась із урахуванням специфіки нашого дослідження та з такого їхнього сутнісного розуміння.

За основу було взято підходи С. Гончаренка, наведені в Українському педагогічному словнику. Інтерес у ньому визначається, як (“від лат. interest – має значення, важливо) форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності” [2, с. 147]; потреба – це “стан..., що виражає необхідність у чомусь, залежність від об’єктивних умінь життєдіяльності і є рушійною силою їх активності” [2, с. 266]; професійне самовизначення трактується як усвідомлення “особистістю себе як суб’єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей із психологічними вимогами професії до спеціаліста” [2, с. 275].

Виходячи з особливостей інноваційної діяльності інженера-педагога, визначимо у їхній професійній спрямованості такі напрями, як спрямованість на інноваційну педагогічну діяльність та спрямованість на інноваційну фахову діяльність. Маємо переконання, яке ґрунтується на підходах дослідників інженерно-педагогічної освіти (С. Артюх, Н. Брюханова, І. Каньковський, О. Коваленко, А. Михайличенко, Л. Тархан), що професійну підготовку цих фахівців слід будувати таким чином, щоб вони доповнювали один одного. Спираючись на підходи О. Коваленко [7, с. 29 – 30], розширимо межі професійної спрямованості інженера-педагога через конкретизацію інноваційного аспекту діяльності відповідно до наших уточнень (табл. 1).

Таблиця 1

Специфічні особливості спрямованості майбутнього інженера-педагога на інноваційну діяльність

Підструктура	Характеристика основних рис інженера-педагога	Способи формування
1	2	3
Професійний інтерес	Зацікавленість у застосуванні інноваційних педагогічних технологій, основою проектування яких здебільшого виступають творчі завдання, вправи тощо, розроблені на основі проблем із фахової сфери. Це стає можливим завдяки сформованості таких якостей, як принциповість, сміливість, допитливість.	Спостереження за інноваційною діяльністю педагогів, які використовують педагогічні інновації, аналіз винахідницької та інноваційної діяльності у сфері фахової спеціалізації, роз'яснення важливості застосування інноваційних технологій у всіх сферах людської діяльності.

Продовж. табл. 1

1	2	3
Професійна потреба	Потреба у оволодінні інноваційними педагогічними технологіями, зміст яких розробляється на основі фахових проблеми інженерної підготовки. Такий підхід дозволить сформуванню із учня фахівця, підготовка якого відповідатиме запитам сьогодення. Цьому сприятиме сформованість у інженера-педагога таких якостей, як відповідальність, організованість, ентузіазм, комунікабельність, креативність, наполегливість, ініціативність.	Приклади педагогів, які використовують педагогічні інновації; роз'яснення; інноваційна діяльність на педагогічних практиках та їх аналіз; аналіз виробничих практик з огляду необхідності формування банку фахових інновацій як основи розробки творчих завдань, вправ, ситуацій для інноваційних технологій.
Професійне самовизначення	Здатність до усвідомлення необхідності нестандартного вирішення фахових проблем як основи розробки інноваційного педагогічного інструментарію з метою самовизначення у інженерно-педагогічній професії через сформованість таких якостей, як цілеспрямованість, наполегливість, здатність до самоаналізу, критичність, здатність до самонавчання, терпеливість.	Рефлексивна діяльність щодо результатів застосування інноваційних технологій під час проходження виробничих та педагогічних практик з огляду можливості використання їх у подальшій педагогічній діяльності, самооцінка можливості самореалізації в умовах інноваційної педагогічної та фахової діяльності, порівняння традиційних та інноваційних підходів у навчанні.

Підходи щодо визначення компонентів інноваційної компетентності майбутніх інженерів-педагогів ґрунтувались на методологічних засадах, згідно з якими компетентність розглядалась через інтеграцію окремих компетенцій. Пошук останніх проводився через адаптацію до умов нашого дослідження акмеологічної концепції розвитку професіонала [4], основою якої є процес і результат системних перетворень особистості, які включають взаємопов'язані прогресивні зміни основних властивостей, що формально розглядаються через такі підсистеми, як:

1. Професіоналізм діяльності (розвиток інваріантів професіоналізму).
2. Професіоналізм особистості (розвиток організації рефлексії, творчого і інноваційного потенціалу, мотивації досягнень).
3. Нормативність діяльності та поведінки (формування професійної і етичної системи регуляції поведінки, діяльності і стосунків).
4. Продуктивна Я-концепція.

Виходячи зі змістовного наповнення цих підсистем, визначались компетенції, які включались до складу інноваційної компетентності. Для реалізації першої підсистеми нами вводиться процесуально-діяльнісна компетенція, яка забезпечує формування інноваційних інваріантів професіоналізму.

Другу підсистему, а саме професіоналізм особистості, забезпечать такі компетенції, як аксіологічна (реалізує мотиваційний аспект інноваційної діяльності), творча (реалізує творчі здібності) та дослідницько-рефлексивна (реалізує результативну функцію в інноваційній діяльності). За таких умов чітко простежується цикл реалізації фахівця як

інноваційної особистості, що починає інноваційну діяльність (реалізується аксіологічна компетенція), активізує її (за рахунок творчої компетенції) та завершує (через використання дослідницько-рефлексивної компетенції).

Звернемо увагу на особливу функцію, яку виконує аксіологічна компетенція. Сучасна освіта розвивається в умовах активного пошуку шляхів формування духовності особистості, розуміючи, що саме вона виступає однією з основ побудови інноваційної методології. До того ж, відповідно до культурологічних підходів, духовність є обов'язковою складовою будь-якої культури (М. Каган, А. Кармін, Л. Коган, В. Розін). Відповідно до теорії О. Ухтомського, людина сприймає світ через призму своїх домінант, у тому числі й духовних. Саме останні будуть визначати пріоритети щодо побудови базових конструктів не лише сприйняття, а й творення світу. Ця філософія визначає й інноваційну методологію. Відзначимо, що сама по собі інновація у будь-якій сфері людської діяльності нейтральна доти, доки не пропущена через духовну компоненту того, хто її створив або використав. Яскравий приклад – одна з найбільш суперечливих інновацій ХХ сторіччя – розщеплення атома. Високодуховна субстанція людської особистості дозволила використати її в мирних цілях в атомній енергетиці і тим самим забезпечити людство альтернативним джерелом енергії. Навпаки, низька духовність тих, хто використовував це надбання, стала причиною появи засобу тотального знищення людства. Можна розробити ефективні педагогічні технології, які дадуть змогу озброїти особистість інноваційним інструментарієм, сформувати інноваційне мислення тощо. Але яким ідеалам слугуватимуть вони у подальшому: стануть засобами прогресу, регресу або взагалі знищенням усього живого на Землі? Впевнені, цей результат буде визначатись якістю розвитку духовного потенціалу тих, хто буде ці інновації створювати та втілювати у життя.

Нам імпонує положення А. Карміна щодо трьох “ликів” культури, а саме: духовної, соціальної та технологічної, які є взаємопов'язаними і такими, що розвиваються у площинах, утворених трьома вісями – когнітивною, ціннісною та регулятивною. Знаходячись у цьому координатному розташуванні, духовна культура розвивається у когнітивно-ціннісній площині, маючи з технологічною культурою спільну когнітивну вісь [6, с. 227]. Розглядаючи інноваційну культуру в якості одного з різновидів технологічної, ще раз відзначимо її тісний зв'язок із духовною. У межах нашого дослідження сконцентруємо увагу на аксіологічній компетенції, на яку й покладемо функцію формування ціннісних орієнтацій особистості, що виступають проявами її духовності.

Вважаємо, що лише високодуховна людина зможе використовувати інноваційну культуру таким чином, щоб не нашкодити ні соціальному, ні природному середовищу. Зважаючи на складність процесів формування духовності особистості за сучасних умов розвитку суспільства, відносимо цей напрям до числа тих, що потребує окремого ґрунтовного дослідження.

З огляду на тотальну інноватизацію педагогічної діяльності, фахівцю необхідно орієнтуватись у розмаїтті педагогічних інновацій із тим, щоб свідомо обирати найбільш ефективні з них. Це стане можливим за умови сформованості у нього відповідної компетенції, яку ми назвали організаційно-упроваджувальною. Вона й забезпечить формування третьої підсистеми, що передбачає нормативність діяльності та поведінки.

Стосовно останньої, четвертої підсистеми, яка відповідає за продуктивність Я-концепції, зазначимо, що з погляду акмеологів для досягнення вершин у професійній діяльності через реалізацію сформованих компетентностей необхідно в першу чергу піклуватись про своє здоров'я. Тож слід передбачити компетентність, яка буде реалізовувати здоров'язберігаючу функцію. З огляду на педагогічний аспект, її значення помножується через залежність від наслідків впливу інноваційної діяльності цього фахівця на здоров'я тих, хто навчається. Таким чином, інженер-педагог має володіти валеологічною компетенцією.

Отже, інженер-педагог повинен розуміти значимість інноваційної діяльності як однієї з головних професійних цінностей. Цьому сприятиме компетенція, яку ми визначили як аксіологічну. Водночас спеціалісту необхідно володіти системою знань щодо організації

інноваційної діяльності та вмінні реалізовувати її на практиці, використовуючи, зокрема проектну діяльність як один із найбільш ефективних шляхів втілення педагогічного задуму. Цю компетенцію ми визначили як процесуально-діяльнісну. Однак у разі відсутності в культурі діяльності інженера-педагога знань щодо здоров'язберігаючих підходів до організації інноваційної діяльності, вона стає певною мірою небезпечною для тих, хто навчається. Водночас недостатня увага до здоров'я і самого викладача призводить до таких негативних наслідків, як професійне вигорання, особистісна деформація тощо. Розуміння здоров'я суб'єктів освітньої діяльності як головної національної цінності формується у валеологічній компетенції. Інноваційна діяльність інженера-педагога ґрунтується на основі творчого підходу як головної рушійної сили цього процесу, тому наявність творчої компетенції у його арсеналі є безумовною вимогою фахової підготовки у напрямі формування інноваційної компетентності. Застосування принципово нової організації навчального процесу змінює діяльність тих, хто навчається. Тепер її головною ознакою стає не отримання готових знань через ретрансляційну роботу, а спільний із педагогом або самостійний пошук знань через активізацію пізнавальних навичок. Тому викладач повинен чітко відстежувати результати інноваційної діяльності та швидко коригувати їх, активізуючи рефлексивний та дослідницький інструментарій, який за цих умов набуває статусу "вимірювача" розбіжностей між наявним та необхідним рівнем його інноваційної підготовки. Цим обумовлюється необхідність дослідницько-рефлексивної компетенції інженера-педагога. Значна увага до інноваційних питань в освіті призвела до появи цілої низки інновацій. Тому викладачеві конче потрібні відповідні уміння щодо їх оцінки, відбору та впровадження у власну практику. Їх ми пропонуємо формувати у межах організаційно-упроваджувальної компетенції.

Таким чином, нами було виділено такі компетенції інноваційної компетентності інженера-педагога, як аксіологічна, процесуально-діяльнісна, дослідницько-рефлексивна, валеологічна, творча та організаційно-упроваджувальна.

Інноваційна активність фахівця розглядається нами як така, що проявляється в його інноваційній поведінці (А. Короновський, О. Крисанова, Л. Пріснякова, А. Пушкар, М. Стриханов, Д. Трубецьков, Л. Храмов). Саме вона визначає те, яким чином інноваційний потенціал спеціаліста через інноваційну культуру реалізується у практичній діяльності. При цьому ми спирались на підходи, згідно з якими активність може бути потенційна (стан прагнення і готовності до діяльності) і реальна, тобто реалізовані готовність і прагнення, у результаті чого досягається поставлена мета (В. Лозова). Виходячи з цього, ми вважаємо, що й інноваційна активність також може бути як потенційною, так і реальною. Потенційний характер інноваційна активність матиме місце тоді, коли інженер-педагог не активізуватиме у педагогічній діяльності свій інноваційний потенціал, а отже й інноваційну культуру. Реального ж характеру вона набуватиме у протилежному випадку. Звідси слід коригувати організацію педагогічних практик, вносити доповнення у виробничі практики, змінювати діяльність студентів під час аудиторної та самостійної роботи з огляду створення ситуацій, що спонукатимуть студентів до інноваційної активності.

Отже, зміст інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів було визнано через синтез таких компонентів, як спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційна компетентність та їхня інноваційна активність, що відповідає вимогам цілісності та системності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поведене дослідження дозволило, спираючись на психолого-педагогічні та культурологічні підходи сучасної науки, провести обґрунтування змісту інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів. При цьому її змістовними компонентами було визначено такі, як спрямованість на інноваційну діяльність, інноваційну компетентність та інноваційну активність цих фахівців. У ході роботи конкретизовано кожен з них з огляду на специфіку професійної діяльності інженерів-педагогів. Так, їхня спрямованість на інноваційну діяльність визначена через професійний інтерес, професійну потребу та професійне самовизначення фахівця. В інноваційній компетентності було виділено такі компетенції, як аксіологічна, процесуально-

діяльнісна, дослідницько-рефлексивна, валеологічна, творча та організаційно-упроваджувальна. Інноваційна активність цих фахівців розглядалась через їхню інноваційну поведінку.

Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення ефективних шляхів формування змістовних компонентів інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів у процесі їхньої професійної підготовки. До числа перспектив наукового пошуку відносимо й дослідження процесів формування духовності особистості як базового підґрунтя екологічно безпечного застосування інновацій в умовах інженерно-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бенин В. Л. Педагогическая культура: философско-социологический анализ / В. Л. Бенин. – Уфа: Изд-во БГПИ, 1997. – 142 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методичні та теоретичні аспекти: монографія / Н. В. Гузій. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
4. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека / А. А. Деркач. – М. : РАГС, 2000. – 536 с.
5. Ігнатівич О. Розвиток інноваційної культури практичних психологів професійно-технічних навчальних закладів / О. Ігнатівич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. – № 6. – С. 103–109.
6. Кармин А. Культурология: [учебник] / А. Кармин. – СПб.: Лань, 2004. – 928 с. – (Учебник для вузов. Специальная литература).
7. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.Е. Коваленко. – Х. : Вид-во НУА, 2005. – 360 с.

Штефан Л.В.

Психолого-педагогічні та культурологічні підходи як основа обґрунтування змісту інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів

На основі аналізу психолого-педагогічних та культурологічних підходів сучасної науки проведено обґрунтування змісту інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів. За основу було обрано індуктивний метод; культурологічний “блоковий метод”, згідно з яким у структурі культури виділяють когнітивний, поведінковий та інституціональний компоненти; структурний аналіз культури як соціального явища. На цій підставі зміст інноваційної культури було визначено через синтез спрямованості на інноваційну діяльність, інноваційної компетентності та інноваційної активності фахівців інженерно-педагогічної галузі. У статті конкретизовано кожен з них з огляду на специфіку професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів.

Ключові слова: інженер-педагог, інноваційна активність, інноваційна компетентність, інноваційна культура, компетенція, професійний інтерес, професійна потреба, професійне самовизначення.

Штефан Л.В.

Психолого-педагогіческие и культурологические подходы как основа обоснования содержания инновационной культуры будущих инженеров-педагогов

На основе анализа психолого-педагогических и культурологических подходов современной науки проведено обоснование содержания инновационной культуры будущих инженеров-педагогов. За основу были взяты индуктивный метод; культурологический “блоковый метод”, согласно которому в структуре культуры выделяют когнитивный, поведенческий и институциональный компоненты; структурный анализ культуры как социального явления. Исходя из этого, содержание инновационной культуры было определено через синтез направленности на инновационную деятельность, инновационной

компетентности и инновационной активности специалистов инженерно-педагогической области. В статье конкретизировано каждую из составляющих с учетом специфики профессиональной деятельности будущих инженеров-педагогов.

Ключевые слова: инженер-педагог, инновационная активность, инновационная компетентность, инновационная культура, компетенция, профессиональный интерес, профессиональная потребность, профессиональное самоопределение.

L. Shtefan

Psychological-Pedagogical and Cultural Approaches as a Basis for Justification of Detention Innovative Culture of the Future Engineer-Teachers.

Based on the analysis of psychological-pedagogical and cultural approaches of modern science the substantiation of the content of the innovation culture of the future engineer-teachers was considered. Author based on the inductive method; cultural studies “the block method”, according to which the structure of culture isolated cognitive, behavioral and institutional components; structural analysis of culture as a social phenomenon. On this basis its content has been identified as a synthesis focus on innovation, innovation competence and innovation activity of these professionals. The article concretized each of them, based on the specifics of professional activity of future engineer-teachers.

Keywords: engineer-teacher, innovative activity, innovative competence, innovative culture, competence, professional interest, professional need, professional self-determination.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2014р